

АНОТАЦІЯ

навчальної дисципліни «Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці»

Анотація. Дисципліна «Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці» належить до переліку навчальних дисциплін, що пропонуються в рамках циклу професійної підготовки аспірантів зі спеціальності 263 «Цивільна безпека» на другому році навчання. Вона забезпечує професійний розвиток аспіранта та спрямована на поглиблення знань і сучасних уявлень про психологічні особливості гірників, системи керування виробництвом та охороною праці, які функціонують на підприємствах добувної галузі, методи досліджень психофізіологічних характеристик особистості гірників, а також про основні небезпеки, що супроводжують підземні гірничі роботи, методи їх діагностування та запобігання. Знання цих методів необхідне для подальшої успішної самостійної дослідницької роботи в галузі забезпечення охорони праці на гірничодобувних підприємствах.

Кількість кредитів: 6.

Викладач: Шевченко Володимир Георгійович, д-р техн. наук, проф., учений секретар Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України.

Мова викладання: українська.

Місце у структурно-логічній схемі: бл. 2.1.3, читається на другому році навчання.

Термін вивчення. Дисципліна вивчається за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії»:

на другому році навчання - в обсязі 180 годин, у тому числі 60 годин аудиторних занять (32 год. – лекційні заняття, 28 годин – семінари), 120 годин самостійної роботи;

Мета навчальної дисципліни – сформувати у аспірантів розуміння і здатність аналізувати психологічні характеристики особистості гірників; ознайомити з сучасними методами математичного моделювання та оцінки ризиків виникнення небезпек; розвинути здатність використовувати відповідне програмне забезпечення (мови програмування, пакети тощо); надати навички володіння методами системи керування виробництвом та охороною праці.

Важливою загальною метою курсу є підготовка аспірантів як ефективних дослідників і викладачів, компетентних в проведенні наукових досліджень на рівні доктора філософії, у використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, комп'ютерних засобів та програм, здатних працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометри-

чними платформами. Окрім того, поглибити їх знання в галузях системного аналізу, теорії керування, теорії ризиків тощо.

Змістовні модулі дисципліни.

Дисципліна містить один кредитний модуль та має наступні теми:

- психологія безпеки робіт в шахті;
- організація робіт з охорони праці;
- система управління охороною праці.

У результаті вивчення курсу аспірант повинен:

Знати: організацію робіт з охорони праці; основні положення законодавства в галузі охорони праці відносно організації робіт з охорони праці; завдання керування охороною праці; методи дослідження системи керування охороною праці; методи дослідження та оптимізації функцій та структури системи керування охороною праці; функцій підприємства по керуванню охороною праці; функцій структурного підрозділу підприємства по керуванню охороною праці; обов'язки та функції працівників у системі керування охороною праці; методи оцінки та підвищення рівня професійної придатності шахтарів; нормативні акти в галузі охорони праці, проведення психофізіологічного тестування та професійних тренінгів; методи дослідження впливу психологічних компонентів особистості гірників на ефективність їхньої праці.

Вміти: використовувати методологію досліджень з організації та координації роботи з охорони праці на шахті; забезпечення безпеки праці на шахті; організації роботи системи стимулювання робіт (працівників) по охороні праці; оцінити особистісні характеристик гірників при проведенні професійних тренінгів; проводити дослідження психофізичних параметрів, особливостей особистостей гірників і визначати їхньої професійної придатності; аналізувати результати дослідження психофізичних параметрів гірників; проводити оцінку ефективності прийняття оперативних рішень і здатності до прогнозування наслідків.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ГЕОТЕХНІЧНОЇ МЕХАНІКИ ім. М.С. Полякова
(ІГТМ НАН України)

Затверджено
Вченою радою ІГТМ НАН України
«05» липня 2016 р.,
протокол № 9

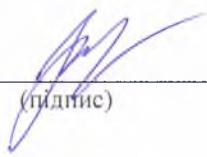
Голова вченої ради
ІГТМ НАН України
академік НАН України
А.Ф. Булат

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ - 26 ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ - 263 ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА
РІВЕНЬ ОСВІТИ - ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ)

Дніпро – 2016 р.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Шевченко Володимир Георгійович, д-р техн. наук, проф., учений секретар Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України

(підпис)

Програму затверджено на засіданні Вченої ради Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України «05» липня 2016 р., протокол № 9

Вчений секретар інституту
д-р техн. наук

В.Г. Шевченко

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці», як одну з дисциплін, що вивчається в рамках циклу професійної підготовки, складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «доктор філософії» в галузі знань за спеціальністю 263 «Цивільна безпека».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методи оцінки і підвищення рівня професійної придатності шахтарів, методи організації і координації робіт з охорони праці на шахті, функції та структура системи управління охороною праці.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці» згідно з навчальним планом належить до циклу дисциплін професійної підготовки, яка викладається на другому році аспірантури. Базою для вивчення дисципліни є курси «Охорона праці», «Моніторинг умов праці», «Управління безпекою», «Автономність та відповідальність у професійній діяльності», «Основи гірничого виробництва» та «Цивільна безпека», що вивчаються при підготовці бакалаврів і магістрів за спеціальностями: 263-«Цивільна безпека» та 184-«Гірництво».

Матеріал курсу забезпечує професійний розвиток аспіранта, оскільки спрямований на поглиблення знань і сучасних уявлень про психологічні особливості гірників, системи керування виробництвом та охороною праці, які функціонують на підприємствах добувної галузі, методи досліджень психофізіологічних характеристик особистості гірників, а також про основні небезпеки, що супроводжують підземні гірничі роботи, методи їх діагностування та запобігання. Знання цих методів необхідне для подальшої успішної самостійної дослідницької роботи в галузі забезпечення охорони праці на гірничодобувних підприємствах.

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Мета навчальної дисципліни

Сформувати у аспірантів розуміння і здатність аналізувати психологічні характеристики особистості гірників; ознайомити з сучасними методами математичного моделювання та оцінки ризиків виникнення небезпек; розвинути здатність використовувати відповідне програмне забезпечення (мови програмування, пакети тощо); надати навички володіння методами системи керування виробництвом та охороною праці.

1.2 Основні завдання навчальної дисципліни

Забезпечити професійний розвиток аспіранта. Поглибити його знання, ознайомити з сучасними уявленнями про психологічні особистості роботи гірників, процеси впровадження та функціонування систем керування охороною праці на гірничих підприємствах, методах їх досліджень, а також основними небезпеками, що супроводжують підземні гірничі роботи. Озброїти його методами діагностування та запобігання небезпек. Знання цих методів необхідне для подальшої успішної самостійної дослідницької роботи в галузі забезпечення цивільної безпеки на гірничодобувних підприємствах.

Важливим завданням курсу є підготовка аспірантів як ефективних дослідників і викладачів вищої школи, компетентних в проведенні наукових досліджень на рівні доктора філософії, у використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, комп'ютерних засобів та програм, здатних працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати наступні результати навчання.

Знати:

- організацію робіт з охорони праці;
- основні положення законодавства в галузі охорони праці відносно організації робіт з охорони праці;
- завдання керування охороною праці;
- методи дослідження системи керування охороною праці;
- методи дослідження та оптимізації функцій та структури системи керування охороною праці;
- функції підприємства по керуванню охороною праці;
- функції структурного підрозділу підприємства по керуванню охороною праці;
- обов'язки та функції працівників у системі керування охороною праці;
- методи оцінки та підвищення рівня професійної придатності шахтарів;
- нормативні акти в галузі охорони праці, проведення психофізіологічного тестування та професійних тренінгів;

- методи дослідження впливу психологічних компонентів особистості гірників на ефективність їхньої праці.

Вміти:

- використовувати методологію досліджень з організації та координації роботи з охорони праці на шахті;

- використовувати методологію досліджень з забезпечення безпеки праці на шахті;

- використовувати методологію досліджень з організації роботи системи стимулювання робіт (працівників) по охороні праці;

- оцінити особистісні характеристик гірників при проведенні професійних тренінгів;

- проводити дослідження психофізичних параметрів, особливостей особистостей гірників і визначати їхню професійну придатність;

- аналізувати результати дослідження психофізичних параметрів гірників;

- проводити оцінку ефективності прийняття оперативних рішень і здатності до прогнозування наслідків.

Мати навички роботи з комп'ютерним устаткуванням з визначення психофізіологічних характеристик особистості гірників, розробки нормативних документів в галузі керування охороною праці на підприємстві.

В рамках даної дисципліни розвиваються наступні **компетенції**:

- **універсальні компетенції** – здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження, в тому числі міждисциплінарні, на основі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в області історії і філософії науки;

- **загальнопрофесійні компетенції** – здатність самостійно здійснювати науково-дослідницьку діяльність в галузі охорони праці та цивільної безпеки з використанням сучасних методів дослідження та інформаційно-комунікаційних технологій;

- **професійні компетенції** – здатність організувати моделювання показників безпеки, їх дослідження в шахтних умовах, узагальнити результати досліджень, підготувати наукові статті з проблематики та взяти участь у проведенні навчального процесу.

2 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин (6 кредитів ECTS). Дисципліна містить один кредитний модуль

Модуль дисципліни і види занять

Модуль дисципліни	Кількість кредитів ECTS	Обсяг навчальної роботи (в годинах)						Вид підсумкового контролю
		загальний	аудиторних	лекції	практичні	семінари	самостіна робота	
Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці	6	180	60	32	-	28	120	Залік
Разом	6	180	60	32	-	28	120	

Теми модуля і види занять

№ теми	Тема	Кількість кредитів ECTS	Обсяг навчальної роботи (в годинах)					
			загальний	аудиторних	лекції	практичні	семінари	самостіна робота
1	Психологія безпеки робіт в шахті	2	60	20	14	-	10	40
2	Організація робіт з охорони праці	2	60	20	8	-	9	40
3	Система управління охороною праці	2	60	20	10	-	9	40
Разом		6	150	60	32	-	28	120

3 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Найменування теми	Автор підручника (навчального посібника тощо)	Найменування підручника (навчального посібника тощо)	Найменування видавництва, рік видання
Психологія безпеки робіт в шахті	Карпіловська С.Я., Мітельман Р.І., Сінявський В.В.	Основи професіографії	К.: МАУП, 1997
	Макаренко Н.В.	Основи професійного психофізіологічного профотбору	К.: Наукова думка, 1987
	Анастаси А.	Психологическое тестирование	СПБ.: Питер, 2005
	Под ред. С. А. Мирошникова	Методические материалы к программному комплексу Лонгитюд-ЭДК. Экспертная система Лонгитюд. Экспериментально-диагностический комплекс (ЭДК)	СПб., 2009
	Прохоров А.О.	Психология неравновесных состояний	М.: ИПРАН, 1998
	Иванова Е.М.	Основы психологического изучения профессиональной деятельности	М.: МГУ, 1987
	Шевченко В.Г.	Научно-методические основы оценки психофизиологических характеристик руководителей участков угольной шахты	Київ: Наукова думка. – 2016
Організація робіт з охорони праці	Бабокин И.А.	Социологические аспекты безопасности труда на горных предприятиях	М.: Недра, 1979
	Курносоев А.М., Захаров Е.П., Тополов В.С.	Комплексный анализ опыта работы передовых бригад угольных шахт	М.: Недра, 1982
	Под. Общей редакцией д-ра экон. наук Н.П. Пашина и канд. техн. наук Н.А. Лысюка	Охрана труда: человеческий фактор и государственнй контроль	К.: ННИИПБОТ, 2008
	Чувалов А.В., Бабокин И.А., Захаров Е.П., Олейников В.А.	Профессиональный отбор рабочих угольных шахт	М.: Недра, 1979
	Нойман Йохенс, Тимпе Клаус-Петер	Организация труда. Психофизиологические проблемы контроля и управления	М.: Экономика, 1975
	Терещенко В.И.	Организация и управление	М.: Экономика, 1965
Система управління охороною праці	Шевченко В.Г.	Научно-методические основы определения готовности систем “горнорабочие – очистной комплекс” к повышению безопасности угледобычи	Київ: Наукова думка. – 2013
	Шевченко В.Г., Слашев А.И.	Информационные системы безопасности и производительности подземных горных работ	Київ: Наукова думка. – 2018
	Булат А., Бунько Т., Круковський О., Мінесев С., Слещов І., Шевченко В.	СОУ 10.1.00174088.018:2018. Система управління виробництвом і охороною праці у вугільній промисловості України: перша редакція	Вид. офіц. К.: Мінерговугілля України, 2018
	Пашковський П.С., Мамаєв В.В.	Аварія на шахті „Степова”: причини та висновки	Уголь України. – 2009
	Мартовицький В.	Правда про вугільну катастрофу	Урядовий кур’єр. – 2008

4 ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: Залік

5 ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Діагностика успішності навчання аспірантів під час проведення лекційних занять: письмові контрольні роботи за темами лекційного курсу, тестування знань з певних тем, усне опитування, участь в дискусії, виконання практичних вправ.

Діагностика успішності навчання аспірантів під час проведення практичних занять: усне опитування; участь в обговоренні дискусійних питань.

Діагностика успішності навчання аспірантів під час виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи: підготовка реферату.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ГЕОТЕХНІЧНОЇ МЕХАНІКИ ім. М.С. Полякова
(ІГТМ НАН України)

Затверджено
Вченою радою ІГТМ НАН України
«05» липня 2016 р.,
протокол № 9

Голова вченої ради
ІГТМ НАН України
академік НАН України
А.Ф. Булат

**«ПСИХОЛОГІЯ БЕЗПЕКИ РОБІТ У ШАХТІ, ОРГАНІЗАЦІЯ РОБІТ З
ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА СИСТЕМА КЕРУВАННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ»»**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
кредитного модуля**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ - 26 ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ - 263 ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА
РІВЕНЬ ОСВІТИ - ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ)

Дніпро – 2016 р.

Робоча програма кредитного модуля «Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці» для аспірантів за спеціальністю 263 «Цивільна безпека», третього освітньо-наукового рівня, за денною формою навчання складена відповідно до програми навчальної дисципліни «Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці».

РОЗРОБНИК РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ: д-р техн. наук, проф., учений секретар Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України Шевченко Володимир Георгійович

_____ (підпис)

Програму затверджено на засіданні Вченої ради Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України «05» липня 2016 р., протокол № 9

Вчений секретар інституту
д-р техн. наук

_____ В.Г. Шевченко

1 ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму навчальної дисципліни «Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці», як одну з дисциплін, що входить до циклу професійної підготовки, складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «доктор філософії» в галузі знань за спеціальністю 263 «Цивільна безпека». Предметом вивчення навчальної дисципліни є методи оцінки і підвищення рівня професійної придатності шахтарів, методи організації і координації робіт з охорони праці на шахті, функції та структура системи управління охороною праці.

Основні завдання навчальної дисципліни.

Забезпечити професійний розвиток аспіранта. Поглибити його знання, ознайомити з сучасними уявленнями про психологічні особистості роботи гірників, процеси впровадження та функціонування систем керування охороною праці на гірничих підприємствах, методах їх досліджень, а також основними небезпеками, що супроводжують підземні гірничі роботи. Озброїти його методами діагностування та запобігання небезпек. Знання цих методів необхідне для подальшої успішної самостійної дослідницької роботи в галузі забезпечення цивільної безпеки на гірничодобувних підприємствах.

Важливим завданням курсу є підготовка аспірантів як ефективних дослідників і викладачів вищої школи, компетентних в проведенні наукових досліджень на рівні доктора філософії, у використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, комп'ютерних засобів та програм, здатних працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами.

Аспірант з даної дисципліни повинен мати базові уявлення з охорони праці та система керування охороною праці. Для вивчення даної дисципліни необхідно мати вищу освіту з вивченням курсу цивільної безпеки для гірничих спеціальностей.

2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Курс «Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці», як одну з дисциплін циклу професійної підготовки, вивчають за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» у наступні терміни:

- на другому році навчання - в обсязі 120 годин, у тому числі 60 годин аудиторних занять (32 год. – лекційні заняття, 28 годин – семінари), 120 годин самостійної роботи;

Підсумковий контроль на другому курсі – залік.

Мета навчальної дисципліни – сформувати у аспірантів розуміння і здатність аналізувати психологічні характеристики особистості гірників. Ознайомити з сучасними методами математичного моделювання та оцінки ризиків виникнення небезпек. Розвинути здатність використовувати відповідне програмне забезпечен-

ня (мови програмування, пакети тощо). Надати навички володіння методами системи керування виробництвом та охороною праці..

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати наступні результати навчання.

Знати:

- організацію робіт з охорони праці;
- основні положення законодавства в галузі охорони праці відносно організації робіт з охорони праці;
- завдання керування охороною праці;
- методи дослідження системи керування охороною праці;
- методи дослідження та оптимізації функцій та структури системи керування охороною праці;
- функції підприємства по керуванню охороною праці;
- функції структурного підрозділу підприємства по керуванню охороною праці;
- обов'язки та функції працівників у системі керування охороною праці;
- методи оцінки та підвищення рівня професійної придатності шахтарів;
- нормативні акти в галузі охорони праці, проведення психофізіологічного тестування та професійних тренінгів;
- методи дослідження впливу психологічних компонентів особистості гірників на ефективність їхньої праці.

Вміти:

- використовувати методологію досліджень з організації та координації роботи з охорони праці на шахті;
- використовувати методологію досліджень з забезпечення безпеки праці на шахті;
- використовувати методологію досліджень з організації роботи системи стимулювання робіт (працівників) по охороні праці;
- оцінити особистісні характеристик гірників при проведенні професійних тренінгів;
- проводити дослідження психофізичних параметрів, особливостей особистостей гірників і визначати їхню професійну придатність;
- аналізувати результати дослідження психофізичних параметрів гірників;
- проводити оцінку ефективності прийняття оперативних рішень і здатності до прогнозування наслідків.

З ВИМОГИ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ОСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ

В рамках даної дисципліни розвиваються наступні компетенції:

- **універсальні компетенції** – здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження, в тому числі міждисциплінарні, на основі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в області історії і філософії науки;
- **загальнопрофесійні компетенції** – здатність самостійно здійснювати науково-дослідницьку діяльність в галузі охорони праці та цивільної безпеки з ви-

користанням сучасних методів дослідження та інформаційно-комунікаційних технологій;

- **професійні компетенції** – здатність організувати моделювання показників безпеки, їх дослідження в шахтних умовах, узагальнити результати досліджень, підготувати наукові статті з проблематики та взяти участь у проведенні навчального процесу.

4 СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна містить один кредитний модуль.

Модуль дисципліни, її розділи і види занять

	Модуль і розділи дисципліни	Кількість кредитів ECTS	Обсяг навчальної роботи (в годинах)						Вид підсумкового контролю
			загальний	аудиторних	лекції	практичні	семінари	самостійна робота	
I	Психологія безпеки робіт у шахті, організація робіт з охорони праці та система керування охороною праці							залік	
1	Психологія безпеки робіт в шахті	2	60	20	14	-	10	40	
2	Організація робіт з охорони праці	2	60	20	8	-	9	40	
3	Система керування охороною праці	2	60	20	10	-	9	40	
Разом		6	180	60	32	-	28	120	залік

4.1 Зміст дисципліни

№	Розділи дисципліни	Зміст розділу (теми)	Форма проведення занять
1	Психологія безпеки робіт в шахті	Лекція 1 (1 год). Методи оцінки і підвищення рівня професійної придатності шахтарів. Лекція 2 (1 год). Аналіз нормативних актів в галузі охорони праці, проведення психофізіологічного тестування і професійних тренінгів. Лекція 3 (1 год). Оцінка особистісних характеристик керівників ділянок робіт при проведенні професійних тренінгів. Лекція 4 (1 год). Методика проведення професійних тренінгів і тестування особистісних характеристик керівників ділянок. Лекція 5 (1 год). Результати проведення профе-	Лекції, самостійна робота

		<p>сійних тренінгів та оцінок особистісних характеристик керівників ділянок.</p> <p>Лекція 6 (1 год). Дослідження психофізичних параметрів, особливостей особистостей гірників і визначення їх професійної придатності.</p> <p>Лекція 7 (1 год). Загальний алгоритм дослідження психофізичних параметрів, особливостей особистостей гірників і визначення їх професійної придатності.</p> <p>Лекція 8 (1 год). Аналіз результатів дослідження психофізичних параметрів гірників.</p> <p>Лекція 9 (1 год). Аналіз результатів досліджень особливостей особистостей гірників і визначення їх професійної придатності.</p> <p>Лекція 10 (1 год). Дослідження індивідуальних психофізіологічних особливостей особистостей шахтарів.</p> <p>Лекція 11 (1 год). Визначення параметрів міжособистісних конфліктів для шахтарської зміни.</p> <p>Лекція 12 (1 год). Індивідуально-типологічні зміни в залежності параметрів працівників шахтарської зміни.</p> <p>Лекція 13 (1 год). Оцінка ефективності прийняття оперативних рішень і здатності до прогнозування наслідків. Умови вирішення конфліктних ситуацій в шахтарській зміні.</p> <p>Лекція 14 (1 год). Дослідження впливу психологічних компонентів особистості гірників на ефективність їх праці.</p>	
2	Організація робіт з охорони праці	<p>Лекція 15 (2 год). Основні положення Закону України «Про охорону праці» відносно організації робіт з охорони праці.</p> <p>Лекція 16 (2 год). Організація і координація робіт з охорони праці на шахті.</p> <p>Лекція 17 (2 год). Забезпечення безпеки праці на шахті.</p> <p>Лекція 18 (2 год). Система стимулювання робіт (працівників) з охорони праці.</p>	Лекції, самостійна робота
3	Система керування охороною праці	<p>Лекція 19 (2 год). Основні визначення та поняття керування охороною праці.</p> <p>Лекція 20 (2 год). Завдання керування охороною праці.</p> <p>Лекція 21 (2 год). Функції та структура системи керування охороною праці.</p> <p>Лекція 22 (2 год). Функції підприємства з керування охороною праці.</p> <p>Лекція 23 (1 год). Функції структурного підрозділу підприємства з керування охороною праці.</p> <p>Лекція 24 (1 год). Обов'язки і функції працівників в системі управління охороною праці.</p>	Лекції, самостійна робота

4.2 Зміст семінарів

№	Розділи дисципліни	Зміст занять
1	Психологія безпеки робіт в шахті	Моделювання взаємодії гірників при виконанні робіт. Визначення основних показників особистості гірників (10 год).
2	Організація робіт з охорони праці	Основні фактори аварійності та травматизму на шахтах. Їх визначення та прогнозування (9 год)
3	Система керування охороною праці	Впровадження та функціонування систем керування виробництвом та охороною праці в умовах шахт та інших підприємств. (9 год)

4.3 Зміст тем для самостійної роботи

№	Розділи дисципліни	Тема роботи
1	Психологія безпеки робіт в шахті	Основні методики визначення психофізіологічних особистостей людини.
2	Організація робіт з охорони праці	Вітчизняна та міжнародна нормативно-правова база з організації робіт з охорони праці.
3	Система керування охороною праці	Вітчизняна та міжнародна нормативно-правова база з систем керування виробництвом та охороною праці

5 ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Активні освітні технології: лекції, опитування, дискусії.

Супроводження лекцій візуальним матеріалом у вигляді слайдів, підготовлених з використанням сучасних комп'ютерних технологій, що проектується на екран за допомогою відеопроєктора, а також результатів оцінки психофізіологічних показників особистості гірників.

Використання спеціального програмного забезпечення та інтернет-ресурсів для навчання в ході самостійних робіт.

6 НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АСПІРАНТІВ. ФОРМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Види самостійної роботи:

- в домашніх умовах;
- в читальному залі бібліотеки;
- на комп'ютерах з доступом до баз даних та ресурсів інтернет;
- лабораторіях з доступом до лабораторного обладнання та приладів.

Самостійна робота підкріплюється навчально-методичним та інформаційним забезпеченням, що включає підручники, навчально-методичні посібники, монографії, конспекти лекцій, навчальне та наукове програмне забезпечення, ресурси інтернет.

Форма контролю знань – залік в кінці курсу.

Питання екзаменаційних білетів

1. Поняття та визначення професійного відбору.
2. Поняття та визначення психограми.
3. Характеристика профпридатності.
4. Основні нормативні акти в області проведення психофізіологічного тестування.
5. Основні тести для визначення психофізіологічних характеристик гірника.
6. Основні психофізіологічні характеристики для професії машиніст комбайна.
7. Основні психофізіологічні характеристики для професії гірничий майстер.
8. Зміни основних психофізіологічних характеристик гірників під час робочої зміни.
9. Характерні для робітників шахт тенденції при дослідженні психофізіологічних особливостей шахтарів за методикою Прохорова А.О.
10. Основні чинники у вивченні міжособистісних конфліктів (системи детермінант, які обумовлюють тип поведінки в конфліктних ситуаціях).
11. Визначення індивідуально-типологічних особливостей і їх вплив на процес прийняття рішення.
12. Поняття суб'єктивно пережитого часу та його зв'язок з типами темпераменту.
13. Вікові зміни особистостей гірників.
14. Прийняття рішень. Типи рішень.
15. Основні методики дослідження впливу психологічних компонентів особистості гірників на ефективність їх праці.
16. Основні завдання служби охорони праці.
17. Основні функції служби охорони праці.
18. Організація і координація робіт з охорони праці на підприємстві.
19. Основні функції та обов'язки гірника.
20. Основні функції та обов'язки головного інженера.
21. Основні стимулюючі фактори до роботи без аварій і травматизму, порушень правил безпеки.
22. Визначення та поняття системи керування охороною праці.
23. Основні завдання системи керування охороною праці, безпосередньо пов'язані з питаннями психології безпеки робіт в шахті.
24. Основні функції керування охороною праці.
25. Перелік осіб, які здійснюють оперативне керівництво виробництвом і роботами з охорони праці на робочих місцях.
26. Основні функції на підприємстві з керування охороною праці.
27. Функції системи керування охороною праці на дільницях.
28. Основні функції та обов'язки начальника (заступника, помічника начальника) виїмкової дільниці, дільниці підготовчих робіт і дільниці з ремонту гірничих виробок.
29. Відповідальність гірника виїмкової дільниці.

7 НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Рекомендована література

1. Левитов Н.Д. О психических состояниях человека / Левитов Н.Д. – М.: Просвещение. – 1964. – 344 с.
2. Иванова Е.М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности / Иванова Е.М. – М.: МГУ, 1987. – 207 с.
3. Карпіловська С.Я. Основи професіографії / Карпіловська С.Я., Мітельман Р.І., Сінявський В.В. – К.: МАУП, 1997. – 147 с.
4. Макаренко Н.В. Основы профессионального психофизиологического профотбора // Н.В. Макаренко. – К.: Наукова думка, 1987. – 244 с.
5. Гаврилов В.Е. Составление и использование психологических характеристик профессий в целях профессиональной ориентации / Гаврилов В.Е. Л.: ВНИИ ПТО, 1988.
6. Иванова Е.И. Аналитическая профессиограмма как средство обеспечения профессиональной диагностики кадров / Иванова Е.И. // Вестник МГУ. - Серия 14. – «Психология». - № 3. – 1989.
7. Маркова А.К. Психология профессионализма / Маркова А.К. - М.: Междун. гуманит. фонд. – 1996.
8. Мясищев В.Н. Личность и отношения человека / Мясищев В.Н. // Проблемы личности. – М. – 1969.
9. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях: Уч. пособ. / Климов Е.А. - М. – 1995.
10. Пряжников Н.С. Профориентационные игры. Проблемные ситуации, задачи, карточные методики: Уч.-метод. Пособие / Пряжников Н.С. - М.: МГУ, 1991. 87 с.
11. Кулагин Б.В. Основы профессиональной диагностики / Кулагин Б.В. - Л.: Медицина, 1984.
12. Анастаси А. Психологическое тестирование: В 2-х томах. Пер. с англ. – / Анастаси А. СПб.: Питер, 2005. – 688 с.
13. Квинн В.П. Прикладная психология / Квинн В.П. – СПб.: Питер, 2000.
14. Демин М.В. Проблемы теории личности / Демин М.В. – М.: МГУ, 1977. 240 с.
15. Терещенко В.И. Организация и управление. (Опыт США). / Терещенко В.И. – М.: Экономика, 1965. – 47 с.
16. Методы социальной психологии / Под ред. Е.С. Кузьмина. – Л.: ЛГУ, 1977. – 176 с.
17. Нойман Йохенс. Организация труда. Психофизиологические проблемы контроля и управления / Нойман Йохенс, Тимпе Клаус-Петер. – М.: Экономика, 1975. – 104 с.
18. Бабокин И.А. Социологические аспекты безопасности труда на горных предприятиях / Бабокин И.А. – М.: Недра, 1979. – 179 с.

19. Курносков А.М. Комплексный анализ опыта работы передовых бригад угольных шахт / А.М. Курносков, Е.П. Захаров, В.С. Тополов. – М.: Недра, 1982. – 195 с.
20. Профессиональный отбор рабочих угольных шахт / А.В. Чувалов, И.А. Бабокин, Е.П. Захаров, В.А. Олейников. - М.: Недра, 1979. - 279 с.
21. Охрана труда: человеческий фактор и государственный контроль / Под. Общей редакцией д-ра экон. наук Н.П. Пашина и канд. техн. наук Н.А. Лысюка. – К.: ННИИПБОТ, 2008. –116 с.
22. Закон України “Про охорону праці” // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 2. - С. 10.
23. Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій ” // Офіційний вісник України. – 2007. - № 55. - С. 138.
24. Положення про систему професійного психофізіологічного відбору працівників для виконання робіт підвищеної небезпеки [Електронний ресурс] // - Режим доступу: [www.moz.gov.ua / ua / main / ?docID = 9409](http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=9409).
25. Про затвердження “Порядку організації та проведення психофізіологічної експертизи працівників для виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору” [Електронний ресурс] // - Режим доступу: [www.moz.gov.ua / ua / main / ?docID = 9409](http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=9409).
26. Правила безпеки у вугільних шахтах: НПАОП 10.0-1.01-10. - [Чинний від 2010-06-17].- Київ: Мінвуглепром України, 2010. – 110 с. (Нормативний документ Мінвуглепрому України).
27. Правила технічної експлуатації вугільних шахт: СОУ10.1-00185790-002-2005. - [Чинний від 2006-11-14]. – Київ: Мінвуглепром України, 2006. – 353 с. (Нормативний документ Мінвуглепрому України).
28. Захаров Е.П. К оценке условий труда горнорабочих механизированных очистных забоев угольных шахт / Захаров Е.П., Олейников В.А., Тополов В.С. // В кн.: 3-й съезд гигиенистов и санитарных врачей Азербайджана. Баку, 1975. – С. 350-351.
29. Захаров Е.П. Экономическая и физиологическая эффективность труда горнорабочих механизированных очистных забоев угольных шахт при различных схемах выемки угля / Захаров Е.П., Олейников В.А., Тополов В.С. // В кн.: Опыт промышленных предприятий по сокращению затрат тяжелого ручного труда. Горький, 1975. Ч.2. – С. 350-351.
30. Брюханов А.М. Научная основа программы повышения безопасности труда на угольных шахтах Украины / А.М. Брюханов // Уголь Украины. - 2004. - № 2. - С. 27-29.
31. Пашковський П.С. Аварія на шахті „Степова”: причини та висновки / П.С. Пашковський, В.В. Мамаєв // Уголь Украины. – 2009. - № 3. – С. 26-30.
32. Мартовицький В. Правда про вугільну катастрофу / Мартовицький В. // Урядовий кур’єр. – 2008. - №9. – С.6-7.
33. О методике комплексной оценки особенностей личности горнорабочих и определения их профессиональной пригодности / В.Ф. Присняков, Ю.И. Кияшко,

В.Г. Шевченко, К.В. Присняков // Геотехнічна механіка. – Дніпропетровськ. – 2010. - Вип. 87. – С. 114-125.

34. Задачи научного обеспечения мониторинга и психофизических исследований в работе с кадрами угольной отрасли / Ю.И. Кияшко, В.Г. Шевченко, К.В. Присняков, А.И. Падашуля // Геотехнічна механіка. – Дніпропетровськ. – 2010. - Вип. 90. – С. 71-78.

35. Кияшко Ю.И. К совершенствованию системы внедрения новой техники на шахтах. Кадровый вопрос / Ю.И. Кияшко, В.Г. Шевченко // Науковий вісник Національного гірничого університету. – Дніпропетровськ. – 2010. - № 5. – С. 52-57.

36. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты / Райгородский Д.Я. - М.: Бахрах, 2006. - 672 с.

37. Методические материалы к программному комплексу Лонгитюд-ЭДК. Экспертная система Лонгитюд. Экспериментально-диагностический комплекс (ЭДК). 7-е издание, переработанное и дополненное (соответствующая версия программы: 9.3.20) / Под ред. С. А. Мирошникова. – СПб., 2009. - 184 с.

38. Прохоров А.О. Психология неравновесных состояний / А.О. Прохоров. - М.: ИПРАН, 1998. - 149 с.

39. Прохоров А.О. Феноменология регуляций психических состояний // Психология психических состояний: сб. статей / Под ред. проф. А.О. Прохорова. - Казань: Центр инновационных технологий, 2002. - Вып. 4.

40. «Порядок розслідування й ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві». Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1112.

41. Перелік робіт, де є необхідність у професійному відборі. Затверджено Наказом Мінздраву та Держнаглядодохоронпраці від 23.09.1994 р. №263/121.

42. Гірничий закон України. - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 50, ст.433)

43. Система управления производством охраной труда в угольной промышленности Украины (Типовое руководство): СОУ-П 10.1.00174088.018:2009 . - К.Минуглепром Украины, 2009. - 157 с.

44. Типового положення про навчання з питань охорони праці (затверджено наказом Держнаглядодохоронпраці 17.02.99 № 27).

45. О необходимости профессиональных тренингов по безопасности труда / В.Г. Шевченко, И.А. Яценко, П.Е. Мухин, Н.А. Ковалёв, В.И. Кацьянов // Уголь Украины. – 2011. - № 6. - С. 33-35.

46 Мухин П.Е. Научное обеспечение и анализ результатов профессиональных тренингов по охране труда в угольных шахтах / П.Е. Мухин, Ю.И. Кияшко, В.Г. Шевченко // Геотехническая механика. – Днепропетровск. – 2011. - Вып. 92. – С. 131-142.

47 Математическое моделирование хода предупреждения аварийных ситуаций с учетом особенностей психофизиологии горнорабочих и их руководителя / П.Е. Мухин, Ю.И. Кияшко, В.Г. Шевченко // Геотехническая механика. – Днепропетровск. – 2011. - Вып. 95. – С. 108-123.

48. Мухин П.Е. Научно-методические принципы профессиональных тренингов по безопасности труда на угольных шахтах / П.Е. Мухин, Ю.И. Кияшко, В.Г. Шевченко // Материалы конференции «Проблемы природопользования, устойчивого развития и техногенной безопасности регионов». – Днепропетровск. – 2011. – С. 196-198.

49. Мухин П.Е. Об оценке и методе повышения готовности руководителей основных участков угольных шахт к действиям в аварийных ситуациях / П.Е. Мухин, Ю.И. Кияшко, В.Г. Шевченко // Деформирование и разрушение материалов с дефектами и динамические явления в горных породах и выработках: Материалы XXI Международной научной школы имени академика С.А. Христиановича. – Симферополь: ТНУ. – 2011. – С. 153-155.

50. Мухин П.Е. О методике проведения профессиональных тренингов по охране труда и оценки готовности начальников участков угольных шахт к предупреждению аварийных ситуаций / П.Е. Мухин, Ю.И. Кияшко, В.Г. Шевченко // «Социально-экономические и экологические проблемы горной промышленности, строительства и энергетики» - 7-я Международная Конференция по проблемам горной промышленности, строительства и энергетики. Материалы конференции/ - Тула: улГУ. -2011. – Т. 2. - С. 239-247.

51. Шевченко В.Г. Научно-методические основы определения готовности систем “горнорабочие – очистной комплекс” к повышению безопасности угледобычи. Монографія / Шевченко В.Г. - Київ: Наукова думка. – 2013. – 280 с.

52. СОУ 10.1.00174088.018:2018. Система управління виробництвом і охороною праці у вугільній промисловості України: перша редакція / Булат А., Бунько Т., Круковський О., Мінесев С., Слащов І., Шевченко В. Яценко І. Вид. офіц. К.: Міненерговугілля України, 2018. 343 с.

53. Шевченко В.Г. Научно-методические основы оценки психофизиологических характеристик руководителей участков угольной шахты / Монографія. Київ: Наукова думка. – 2016. – 256 с.

54. Шевченко В.Г., Слащев А.И. Информационные системы безопасности и производительности подземных горных работ / Монографія. Київ: Наукова думка. – 2018. – 285 с.

55. Спосіб вібраційного впливу на організм людини / Пат. 142670 Україна, МПК А61Н 1/00. Спосіб вібраційного впливу на організм людини / Булат А.Ф., Шевченко В.Г., Руденко С.М., Блюсс Б.О., Возіянов В.С., Шевченко Г.О.; заявл. 11.11.19; опубл. 25.06.20, Бюл. № 12, 2020 р.

56. Спосіб спорудження підземних сховищ для низько- і середньоактивних радіаційно небезпечних відходів / Пат. 138735 Україна, МПК Е21D 8/00. Спосіб спорудження підземних сховищ для низько- і середньоактивних радіаційно небезпечних відходів / Булат А.Ф., Круковський О.П., Курносів С.А., Возіянов В.С., Іванов В.А., Слащов І.М., Ключев Е.С., Шевченко В.Г. – № u201905193; заявл. 16.05.19; опубл. 10.12.19, Бюл. № 23, 2019 р.

Рекомендовані фахові періодичні вітчизняні та закордонні видання

1. Геотехнічна механіка.
2. Проблеми охорони праці в Україні.
3. Технополіс.
4. Науковий вісник Національного гірничого університету.
5. Mining of Mineral Deposits.
6. Металургійна та гірничорудна промисловість.
7. Уголь України.
8. Уголь.
9. Известия вузов. Горный журнал.
10. Безопасность труда в промышленности.
11. Горный журнал.
12. Физико-технические проблемы горного производства: Сб. науч. тр. ИФГП НАН України.
13. Гірничий вісник КНУ.
14. Глюкауф.
15. Горный вестник: ИГД им. А.А. Скочинского.
16. Записки Горного института.
17. Journal of Rock Mechanics and Geotechnical Engineering (Institute of Rock and Soil Mechanics Chinese Academy of Sciences, Wuhan, Hubei Province, China).
18. International Journal of Rock Mechanics and Minings Sciences.
19. Rock Mechanics and Rock Engineering.
20. Chinese Journal of Rock Mechanics and Engineering.
21. International Journal of Mining Science and Technology (China University of Mining & Technology, Netherlands).
22. International Journal of Rock Mechanics and Mining Sciences & Geomechanics Abstracts (United Kingdom).